

Dr. sc. Ivan Golub, akademik, Zagreb

BOŽIĆ DJEČAKA KOJI JE POSTAO SLIKAR BOŽIĆA

U spomen na 80. godišnjicu rođenja Ivana Lackovića – Croate
(Kalinovac, 1932. – Zagreb, 2004.)

Povukao sam za sobom teška vrata. Lupila su kad su se sklopila. Pogledah uz njih natpis: *Hrvatski papinski zavod sv. Jeronima / Pontificio Collegio Croato di San Girolamo*. Obazreh se na reljef sv. Jeronima kraj ulaza što ga u oporu kamenuje ovjekovječio Ivan Meštrović. Jeronim nešto piše na listini, ne na stolu nego na svom stegnu. Polugol.

– Nije li ti hladno? Što radiš? – zapodijevam razgovor s kamenim svecem. Kao da mi odgovara:

– Prevodim Sveto pismo s hebrejske istine i grčkog izvornika na latinski.

– Hm. Smijem li biti znatiželjan, što ovoga trena prevodiš? – pitam.

– Zapis iz Lukinog Evanđelja: *In diebus illis exiit edictum a Caesare Augusto... U one dane izađe naredba cara Augusta da se provede popis svega svijeta. Svi su išli na popis, svaki u svoj grad. Tako i Josip, budući da je bio iz doma i loze Davidove, uziđe iz Galileje, iz grada Nazareta, u Judeju – u grad Davidov koji se zove Betlehem – da se podvrgne popisu zajedno sa svojom zaručnicom Marijom koja bijaše trudna. I dok su bili ondje, navršilo joj se vrijeme da rodi. I porodi sina svoga prvorodenca, povi ga i položi u jasje, jer za njih nije bilo mjesta u svratištu.* (Lk 2,-7)

– Pa tu je evo grob nadomak toga cara Augusta. Večeras je badnjak. Sve mi se čini kao da se ovo što prevodiš zbilo noćas. – rekoh Jeronimu. No on se udubio u prevođenje. Skamenjen od hladnoće ili od Meštrovićeva kiparskog dlijeta. Okrenuh se da vidim jesam li dobro zatvorio vrata. Pogled mi pade na uličnu ploču: *Trg cara Augusta 4 – Piazza Augusto Imperatore 4*. Spustih se po stepenicama do mauzoleja cara Augusta: – E, moj care, kad si ono izdao onu naredbu o popisu pučanstva nisi slutio da se u dalekoj pokrajini rodio Knez mira. – Uspinjući se stepenicama ugledah osvijetljen mozaik na čelu Hrvatskoga svetojeronimskog zavoda koji prikazuje Isusa Krista s pismenima: *Knez mira – Princeps pacis*. Gledaju se August i Krist, car i knez, začetnika *Augustovoga mira – pax Augustea* i kršćanskog mira *Pax Christi*.

Oglasila se zvona crkve sv. Roka. Nije pitanje kad ona zvone nego kad ne zvone. U sebi se osmjehnuh sjetivši se kako smo kao studenti Papinskog Sveučilišta Gregorijane a pitomci hrvatskog zavoda sv. Jeronima, koji se tada još nije zvao *Hrvatski zavod* nego *Ilirski zavod*, kako smo naime u vrijeme ispita ometani zvonjavom sv. Roka, po mostu što spaja Zavod sa Sv. Rokom kradom išli do zvonika i čarapu navukli na tučak zvona. Sada slavno vladajući papa Pavao VI. dao je Zavodu hrvatsko ime.

Ostavljam Augustov trg, ostavljam s desna crkvu sv. Karla, presijecam središnju ulicu Grada Via del corso, ulazim u ulicu Via della Croce u kojoj je nekoć stanovao slavni slikar Rubens, skrećem u uličicu Via Mario de' fiori. Usporavam korak. Podižem pogled prema malom balkonu na malom hotelu. Svijetli se. Znači, slikar je doma. Vrtar crnoputi Rocco u crnom odijelu mi kazuje da je maestro tu. Ne kucam. Na Badnjak i na Božić se ne kuca. Ulaзим. Slikar ustaje. U jednoj ruci drži kist, u drugoj pero. A ja, po kalinovački čestitam:

– Na tom mladom letu, zdravi i veseli, čestiti i bogati. Daj ti Bog macokov, cucokov, kistov, farbi, paperov, stekla. A najviše mira i Božega blagoslova.

– Bože daj i Marija. – odgovorio je domaćin.

Stojimo. On jednako drži u desnici pero za crtanje i u ljevici kist suh za slikanje.

– Ivo, kaj delaš? – upitah slikara. Mi naime uvijek razgovaramo našim zavičajnim, kalinovačkim, kajkavskim narječjem.

– Vidiš kaj imam v rukaj. Slikam i pišem. Kaj bi na Badnjak večer delal nego Božiča slikal. Naslikal sem štalicu i pastire i kralje. Gle. Još se nesu osušili.

– Pak to su Kalnovčani v škrljake, v debelema kapute. – čudim se.

– Nego kajda, Kalnovčani i Batinščari. Tak sem je naslikal i na velikoj slici za Svetoga oca Papu. Denes zaran je po nju došel monsignore Kokša, rektor Sv. Jeronima s jenem Papinem gardistom kojega je poslao po sliku osobni tajnik Pavla VI. Mislim da se zove Pasquale Macchi. Bu ju Papi dal za Božič.

– Je l vidiš kak prek tebe bude naši Kalnovčani došli mukta k papi. A do pape ne baš leko dojt. – Smijemo se. Odložio je kist uza sliku na staklu, malu. No pero je jednako držao u ruci. Mislio sam da će mi pokazati koji crtež. Sjetio sam se kako smo išli, istina ne u isti razred, ali u istu školu, nekadašnju krajišku štaciju, u Kalinovcu, kako ga je tukao učitelj pred pločom da ne zna crtati. A Jakowsky, francuski veliki poznavalac naivne umjetnosti će za njega napisati, da je najveće crtaće pero naivne na svijetu. U toj istoj školi sam pak ja ponavljao prvi razred, možda što nisam znao pisati. No na tijesnom stolu nije bio crtež nego ispisan list, sitnim slovima, ispisan crtaćim, ne pisaćim, perom.

– Gle kaj sem napisal. Najprije sem slikal Božiča na steklu. Ali sem osetil de ne sem se rekel, zelem sem onda pero i pričel sem pisati. – veli slikar.

– Tak se i meni dogodi: Pišem pesmu, reči, s pisanja prejdem na risanje. Osetim da s pisanjem nesem se rekel i pričnem risati. A kaj si to napisal? – pitam.

– Kaj? Kaj ne stalo na sliku. Setil sem se sega kak je na badnjak i na Božič bilo dok sem bil mali, dečok. Kaj bi na Badnjak večer drugo pisal, daleko od doma?

– Čekal sem jel buš rekel: *F tuđem svetu*. Što je v Rimu za njega se ne mre reči da je f tuđem svetu. – rekoh.

– Prav veliš. – veli on.

– I ja sem daleko od doma. Očeš mi prečitati kaj si napisal? – zamolih.

– Oču, kak ne bi štel. Ali pisal sem po gospocki. – veli.

– Nikaj zato. Znaš kak sem ja ono vučitelki Radički f pučkoj školi f Kalnovcu rekel, dok nas je terala kaj bi po gospocki govorili: – *Ja ne bum nigda po gospocki govoril*. – A govorim po gospocki, dok mešu služim i predekujem v cirkvi, dok dijake za svečenike vučim, dok knige pišem, ali kod pesmi navek napišem i nekoju po kalnovečki. – kažem.

– Pak si napisal celu knigu Kalnovečki razgovori. Pravoga spomenika Kalnovcu.

– A ti si ju oslikal. – velim.

Pero je jednako držao u ruci. I sad smo istom sjeli. On za stol. Ja sa strane. Čita: – Badnjak u večer. Otac je unio slamu u sobu. Čestita: *Na tom mladom letu, zdravi i veseli*. U peći gori vatra i šparet se crveni. Kroz vratašca na peći plamen titra. A mi stojimo oko slame. Molimo na glas. Toplo je, polumračno. Samo svijeća gori. Mama donosi večeru na stol: grah, makviće, kašnake. Po večeri valjamo se po slami. Kakvo veselje. Idemo na polnočku u Kalinovac. Pada snijeg. Ta jedna noć smiruje sve nemire i vraća čovjeka u daleke dane djetinjstva. Dugačka povorka Batinščara uz potok Čivićevac ide na polnočku u Kalinovac. Crkva sv. Luke dupkom je puna. Netko pritiska mijeh na orguljama, koji se gazi nogom. Čuje se najprije škripanje mijeha, zujanje zraka i najzad zvuk pisaka na orguljama i pjesma: *Kyrie eleison*. Redaju se pjesme. Neko oko spusti suzu. A župnik Oskar Jamnik s drvene propovjedaonice govori: – *Već 2000 godina uvijek ista a nova noć, noć rođenja našega Gospodina Isusa Krista, koji razveseljuje srce ljudsko. I nema srca koje danas ne zadrhti pred Bogom koji se rodio na slami*. – Vlč. Oskar na kraju čestita Božić svima, i mladima, i starima, i bolesnima, i prisutnima, i onima koji nisu mogli doći, i onima koji nisu htjeli doći. Orguljaš Balala pritišće tipke, nogom dodiruje pedal, ponekad i krivu, no narod sve poravnava svojim glasom: *Narodil nam se Kralj nebeski...*

Dok je slikar čitao ja sam slušao ali i okom pismo pratio.

– Nesi se potpisal. Treba se kak i pod sliku potpisati. – velim. I potpisao se polako: *Ivan Lacković Croata*.

– Meni se prelepo vidi ako mi kniževnik sam prečita kaj je napisal. – velim.

– Ja nesem kniževnik. – veli on.

– Kaj ne bi bil. Slikaš z rečijame. – odvratih.

– Onda si ti i slikar. I ti slikaš z rečijame. – nasmijao se.

– Batinske. Lepo si opisal opisal Božiča na Batinskaj. Kak je ono lepu pesmu napisala Margherita Guidacci kad je vidla Tvoje slike: – *Dov'e Batinska – Gdje je Batinska?* – Da ju nazovemo? – Okrenuh broj.

– Buona sera. Ja sam profesor Ivan Golub. Na Zagrebačkim književnim razgovorima ste napisali i po povratku u Italiji objavili pjesmu s pitanjem: Gdje je Batinska? Ja znam gdje je. Ondje je gdje je i Ivan Lacković Croata. A on je sad u Rimu. Tu je i Batinska. Evo dajem vam ga. Na telefon. Buon Natale. – Predadoh slušalicu slikaru. Završivši razgovor veli:

– Ona me oslovljava: profesore. Ne mogu joj dokazati da nisam profesor.

– Pa i meni veli za Tebe profesor: Pozdravite profesora Lackovića. I ne može ju se uvjeriti da nisi profesor. Čitala je tvoje intervjuje, gledala te na talijanskoj televiziji. I ne vjeruje da ti nisi profesor. Znaš da je ona akademik Talijanske Književne Akademije Arkadije? – velim.

– Pa i ti si. – on će.

– Jesam. Član stranac. Gle, kako smo se u pravi dan sjetili Arkadije. Ona je utemeljena u 17. stoljeću kao protuteža pretjeranoj kićenosti baroka. Odabrala je jednostavnost. I u to ime za zaštitnika dijete, dijete Isusa. A dan je Arkadije Božić. Članovi, akademici Arkadije zovu se pastiri. I svaki ima svoje pastirsko arkadijsko ime. – velim ushitno radostan s prisjećanja.

– I ti? – pita me.

– I ja. Zovem se u kao arkadijac Arione Geresteo. – Pogledah srećom na sat.

– Doba je iti k polnočki. – Ustadosmo.

Idemo uz Tiber.

– Dok sem išel nuz kanal Čivićevac z Batinski f Kalnovec kak dečok na polnočku nesem mogel ni pomisliti da bum nuz Tiber išel na polnočku v Rimu. – veli Ivan Lacković.

– To je videl i znal Onaj gore, pak se je smejal. – pokazah prstom prema nebu.

– Tvoj Bog se navek smeje. – veli on.

– Kajda bi delal. – nasmijah se.

Ulazimo u prepunu baziliku sv. Petra. *Bigletti* koje nam je za ponočku pri-bavio msgr. Kokša su povlašteni. Sjedimo iza diplomatskog zbora. Pogledah istom sad mali misal, koji mi je na ulazu u baziliku papin gardist *Švicarac* dao

u ruku. Na korici slika Božića koja jako sjeća na Lackovića. Pogledah unutra. Pogledah impressum. Šapnuh Ivi:

– Pa to si ti oslikal mali misal za papinu polnočku. I čkomiš. Nesi mi opće rekl. – velim spočtljivo.

– Štel sem te iznenaditi. I razveseliti kod polnočke. – nasmijao se.

– Gle ti pastiri su pravi Kalnovčani v debelema kapute i klampavema škrljake. – pokazujem na pojedine slike, zapravo minijataure. Obazreh se oko sebe. Svi drže misaliće u ruci. Hiljade i hiljade njih. Gospodi koja ne ski-da oka s naslovne slike a kraj mene sjedi velim:

– Sviđa vam se slika?

– Tanto – Jako!

– Gospodin kraj mene ju je naslikao. – kažem

– O! Koja čast!

Potpisah se na svoj misal. Onda mi sinu:

– Ivo, očeš se potpisati na moj misal, za uspomenu na ovaj Božić?

– Oču, i ti se potpiši na moj. – veli on, Ivan Lacković Croata. – Bil je jedan naš slikar koji je slikal za kardinale i pape koji se je isto potpisaval Croata: *Julije Klović Croata – Don Iulio Clovio Croata*. – podsjetih slikar Lackovića.

Pale se svjetla u bazilici. Jedno za drugim. Ushitni uzdah sviju. Dirigent Maestro Bartollucci podigao je ruke. Zbor *Capella Sistina* započeo: *Adesto fideles laeti triumphantes*. Koji glasovi i glasići!

– Bartollucci bude išel z ovem zborom v raj. Ne mrem si zamisliti raja bez nijove pesme. – šapnuh tiho, tiho Ivanu.

Papa Pavao VI., sabran, pronicljiva pogleda, prolazi u povorci nedaleko od nas. Kao da svakoga u oči gleda.

Na Božić u večer u rektorskom salonu Hrvatskog papinskog zavoda sv. Jeronima sjedimo rektor msgr. Đuro Kokša, rodod iz Molvi u Podravini, i ja.

– Landsmann, kako se kod vas obavlja Božić? – upitao me. No nisam mu stigao odgovoriti. Ušao je sobar:

– C'e un monsignore...

U salon je stupio gotovo zadihan, nitko drugi, nego osobni tajnik pape Pavla VI. monsignore Pasquale Macchi.

– Buon Natale. – reče. U ruci drži bijelu kuvertu. Gledamo ne pitajući što ga u večernje sate nosi na Božić ovamo. Ali on odgovara na nepostavljen upit:

– Došao sam zapravo potražiti Ivana Lackovića slikara. – Punašni je rektor odžurio u ured do telefona i pozvao slikara iz hotela da dođe u Zavod. Dok su dva monsignora razgovarali, ja sam si zamišljao kako je mogao msgr. Macchi ići iz Vatikana k nama. Kad je ispratio Papu na počinak, sletio je niz Michelangelove niske i duge stepenice apostolske palače do Brončanih vrata. Švicarac je na pozdrav zvonko klopio petama, ta Papin tajnik prolazi. S Trga

sv. Petra obazre se na dva Papina prozora na Apostolskoj palači u kojima gori pritrnuto svjetlo. Hita uz Tiber. Vjetar mu zanosi sutanu. Msgr. Kokša me prenu. Predstavlja me gostu msgr. Macchiju. U to, gle na vratima slikar Ivan Lacković. Kad li je već stigao? Kako ne bi, hodao je on svake nedjelje šest kilometara u crkvu, a prije toga u školu u Kalinovac. A kao poštar, listonoša nahodao se. Ustadosmo. Msgr. Machi kuvertu što ju je stalno držao u ruci pruži bez riječi Ivanu Lackoviću Croati. On je otvara. Vadi pismo. Čita. Bez riječi položi otvoreno pismo na stol. Nadvinusmo se nad pismo. Vlastoručno, lijepo čitljivo pismo pape Pavla VI. Zahvaljuje slikaru i izražava oduševljenje njegovim djelom. Gledam pismo i pogledamo se. Bez riječi. Zapamtih jednu riječ iz pisma: *Ammirazione – Udivljenje*. To piše Papa, ljubitelj umjetnosti. Dok je spremao doktorat iz književnosti, kard. Pizzardo (potpisnik moje doktorske diplome) povukao ga je u Rim, u središnjicu, u rimski dvor.

Slikar je uzeo pismo, stavio ga između dvaju sklopljenih dlanova i podigao gore oči. Bez riječi.

Božić dječaka koji je postao slikar Božića.

Zagreb, 18. prosinca 2008.

Profesor, križanićolog, teolog, pjesnik, latinist i muzikolog, akademik Ivan Golub rođen je u Kalinovcu 1930. godine. Završio je studij bogoslovije na *Katoličkom bogoslovnom fakultetu* u Zagrebu. Zaređen je za svećenika 1957. godine. Specijalizirao je dogmatiku na *Papinskom sveučilištu Gregorijani* te je obranio doktorsku radnju *De mente Ecclesiologica Georgii Križanić*. Studirao je i na *Papinskom biblijskom institutu* (1961.-64.), na kojem je postigao akademski stupanj licencijata ili magisterija biblijskih znanosti. Od 1964. predaje na *Katoličkom bogoslovnom fakultetu* u Zagrebu, a od 1979. kao redoviti profesor. Dopisni je član HAZU i *Austrijske akademije znanosti* u Beču, član stranac *Talijanske književne akademije Arkadije* u Rimu, prvi član *Akademije Tiberine* u Rimu te član *Međunarodne teološke komisije* u Vatikanu. Gostuje predavanjima i referatima na sveučilištima u Heidelbergu, Beču, Genovi, Milanu, na Yaleu, Columbiji, Harvardu, a održao je predavanja i u *Sovjetskoj akademiji nauka* u Lenjingradu (1981.). Neka od njegovih brojnih teoloških i znanstvenih djela prevedena su na nekoliko stranih jezika. Ove godine dobio je pjesničku nagradu *Dobriša Cesarić* za neobjavljenu zbirku poezije *Suze i zvijezde*.

